

ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΙΤΟ ΠΑΤΡΙΚΙΟ

ΤΙΜΗΣ ΕΝΕΚΕΝ - 5

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΠΕΝΑΚΗ

ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΙΤΟ ΠΑΤΡΙΚΙΟ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΠΕΝΑΚΗ

Υπεύθυνος: Δημήτρης Αρβανιτάκης

ΣΕΙΡΑ: Τιμής ένεκεν - 5

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ:

Χρήστος Μποκόρος, «λίγο φαί» (λεπτομέρεια),

από τη σειρά «Τα στοιχειώδη», 2013

Ζωγραφισμένο με χρώματα λαδιού σε ξύλο

Διαστάσεις: 23 × 416 εκ.

© 2016 Για την έκδοση: Μουσείο Μπενάκη

Για τα κείμενα: οι συγγραφείς

Απαγορεύεται η ολική ή μερική ανατύπωση, αναδημοσίευση

ή αναπαραγωγή του κειμένου ή της εικονογράφησης του

βιβλίου χωρίς την έγγραφη άδεια του εκδότη.

Μουσείο Μπενάκη, Κουμπάρη 1, 10674 Αθήνα

Τηλ. 210-3671000, fax. 210-3671063

E-mail: benaki@benaki.gr

www.benaki.gr

ISSN 1790-7578

ISBN 978-960-476-196-8

ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΙΤΟ ΠΑΤΡΙΚΙΟ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

ΛΙΖΥ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΥ

ΕΛΕΝΗ ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ

ΑΛΕΞΗΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΝΟΥΤΣΟΣ

Μουσείο Μπενάκη, 22 Νοεμβρίου 2011

ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ

ΑΘΗΝΑ 2016

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

OLIVIER DESCOTES	
Πρόλογος	9
ΑΓΓΕΛΟΣ ΔΕΛΗΒΟΡΡΙΑΣ	
Σημείωμα για την έκδοση	11
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ	
Τίτος Πατρίκιος, ποιητής πολιτικός και μεταπολιτικός	13
ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ	
Η καθημερινότητα στην ποίηση του Τίτου Πατρίκιου	33
ΛΙΖΥ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΥ	
Ερωτικές δωρεές. Ξανασυστήνοντας τη στρατευμένη ερωτική ποίηση	41
ΕΛΕΝΗ ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ	
Ο Τίτος Πατρίκιος και η Κύπρος	49
ΑΛΕΞΗΣ ΠΟΛΙΤΗΣ	
Ενώπιος ενωπίω	61
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΝΟΥΤΣΟΣ	
Τίτος Πατρίκιος: Από την παλαιότερη στη νεότερη ποίησή του	79
ΤΙΤΟΣ ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ: ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑΣ	89

Αλέξης Πολίτης

Ομότιμος καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας Πανεπιστημίου Κρήτης

ΕΝΩΠΙΟΣ ΕΝΩΠΙΩ*

ΧΕΙΜΩΝΙΑΤΙΚΟ ΑΠΟΓΕΥΜΑ, που βραδιάζει νωρίς, κάθισα στον καναπέ κι άναψα τη λάμπα. Βόλεψα τα πόδια μου ψηλά, ταχτοποίησα λίγο γύρω μου τις χτεσινές ακαταστασίες, τεντώθηκα, κι έπιασα το καινούργιο μου απόκτημα. Το όνομα του συγγραφέα το είχα ξανακούσει, μα πρώτη φορά έπαιρνα δικό του βιβλίο στα χέρια μου.

Κάπως έτσι θα μπορούσε ν' αρχίσει η σημερινή ομιλία. Το βιβλίο βέβαια θα ήταν η *Μαθητεία* ή ο *Χωματόδρομος*, ή κάποια άλλα ποιήματα του Τίτου Πατρίκιου, και θα σας διάβαζα όσα έχω να σας πω σαν να ήταν μια προσωπική, αληθινή ιστορία. Τα πράγματα όμως δεν έγιναν έτσι, και για να πω την αλήθεια δεν θυμάμαι πια ούτε πότε ούτε με ποια ευκαιρία διάβασα για πρώτη φορά δικά του ποιήματα – άλλωστε δεν έχει και πολλή σημα-

---

* (Σ.τ.Σ.) Η ομιλία αυτή διαβάστηκε κατά την αναγόρευση του Τίτου Πατρίκιου σε επίτιμο διδάκτορα του Πανεπιστημίου Κρήτης, στις 14 Μαρτίου 2011. Ξαναδιαβάστηκε αρκετά συντομευμένη στις 22 Νοεμβρίου 2011 κατά την τιμητική εκδήλωση του Μουσείου Μπενάκη για τον ποιητή, και δημοσιεύτηκε με τον τίτλο «Ενώπιος ενωπίω με τον Τίτο Πατρίκιου» στο περιοδικό *The Books' Journal*, τχ. 14 (Δεκέμβριος 2011), σ. 92-97. Με την ευκαιρία της αναδημοσίευσης, έγιναν κάποιες μικρές τροποποιήσεις.

σία: Απλώς ψάχνω έναν τρόπο για να σας διαβάσω απόψε μερικά ποιήματά του που θα μας βοηθήσουν να γνωρίσουμε κάπως τον ποιητή.

Πιστεύω λοιπόν πως πιο καλά θα καταφέρω το έργο που ανέλαβα, αν περιορίσω τα δικά μου λόγια κι αναζητήσω τα δικά του. Αν δηλαδή επιχειρήσω να στήσω μια βιογραφία του Τίτου Πατρίκιου παραθέτοντας ποιήματά του. Κι αν όχι βιογραφία, κάποια έστω θαράσματα της ζωής και της ποιητικής του.

«Μ' ένα βιβλίο ξεχνιέμαι». Κάποια στιγμή το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου είχε κυκλοφορήσει αυτό το διαφημιστικό σύνθημα. Δεν ξέρω αν πέτυχε ο στόχος, να συμφιλιωθεί ο κόσμος με την αγνώση, αλλά τίποτε δεν ταιριάζει λιγότερο με τα βιβλία του Πατρίκιου: Το μόνο που δεν σε βοηθούν είναι να ξεχαστείς – το αντίθετο. Βρίσκεσαι μπροστά σε μια επίμονη, μια διαρκή αυτοεξομολόγηση που οδηγεί τον αναγνώστη ίσια στις δικές του ενοχές: «Άραγε εγώ τι έκανα στην ανάλογη ή σε μια παρόμοια περίπτωση; Μήπως κι εγώ παράχωσα στη συνείδησή μου κάποιες μνήμες, κάποιες τύψεις, μήπως και κρύβομαι ακόμα από εκείνο τον παλιό μου εαυτό; – ή κι απ' τον σημερινό;»

Αυτοεξομολόγηση: σωστότερα, διαρκής αυτοέλεγχος του δικού του εγώ – ετούτη είναι νομίζω η κεντρική γραμμή των ποιημάτων του Τίτου Πατρίκιου, το προσωπικό του στίγμα, η φωνή του. Έτσι επέλεξα ως τίτλο το «Ενώπιος ενωπίω». Αρχίζω, λοιπόν:

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΜΕ ΤΙΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

*Λέμε εμείς κι εννοούμε εγώ
λέμε εσύ κι εννοούμε εγώ
λέμε αυτός κι εννοούμε πάλι εγώ.
Στην ουσία μόνο με το εγώ*

*μπορούμε να εννοήσουμε
κάποιον άλλο.*

*(Αντικριστοί καθρέφτες,
Στιγμή, Αθήνα 1988, σ. 87)*

Αυτά το 1988 – αν και βέβαια οι χρονολογίες της έκδοσης δεν ταυτίζονται αναγκαστικά με τη στιγμή της έμπνευσης ή της γραφής. Κάμποσα χρόνια νωρίτερα πάντως, το 1969, η ίδια εξομολόγηση από διαφορετική οπτική γωνία κοιταγμένη:

Η ΠΕΤΡΑ

*Και πάλι η ίδια αλαζονεία:
τη ζωή σου σ' άλλη ζωή να τη χαράξεις
όπως σαν θέλεις μέσα από την πέτρα
να βγάλεις το δικό σου άγαλμα
πιστεύοντας πως την ελευθερώνεις.*

*(Προαιρετική στάση,
χρονολογία: «Σεπτέμβρης '69»,
Ερμής, Αθήνα 1974, σ. 14)*

Κάθε «εγώ» κρύβει μian αλαζονεία, έναν μικροσκοπικό Πυγμαλίωνα, που δεν ερωτεύεται παρά το έργο του. Διακρίνω όμως κι έναν δισταγμό, έναν φόβο για την ποιητική πράξη: μήπως δημιουργώντας εικόνες παραποιούμε την πρώτη τους ύλη; Αμήχανος ξαναγυρίζω στα 1988:

ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

*Τρομερή και θαυμάσια
αυτοτέλεια του σώματος.
Όσο βαθιά κι αν διεισδύσει
ποτέ με το άλλο σώμα δεν συγχέεται
ποτέ δεν γίνεται σάρκα μία.*

(Αντικριστοί καθρέφτες, ό.π., σ. 49)

ιδίως όταν αναγνωρίζει τα

ανεπαίσθητα
που συντελούνται.

(*Η ηδονή των παρατάσεων*, ό.π., σ. 11,
«Ξανά οι λέξεις» και σ. 12 «Η αναγνώριση»)

Ο ποιητής, στη συγκατοίκησή του με το παρόν, κατά την τιτλοφόρηση του φρεσκοτυπωμένου βιβλίου του, αναστοχάζεται αφοπλιστικά:

Στα δάση περπάτησα με σύντροφους και φίλους
μαζί τους έμαθα ν' αντιστέκομαι στον άνεμο
που πήγαινε να μας σηκώσει, στο χαλάζι
που έπεφτε σαν μαστίγιο, μαζί τους
έμαθα να ξεχωρίζω στα ξεραμένα φύλλα
τον ήχο από τ' αλλιώτικο βήμα κάθε ανθρώπου
ν' αφονγκράζομαι, έστω αχνά
τον βηματισμό που ζύγωνε της ιστορίας
εκεί με ακλόνητη σιγουριά σχεδιάζαμε
όσα δεν επρόκειτο να συμβούν ποτέ —
ίσως καλύτερα έτσι, αφού η ευτυχία κι αν έρθει
πάντα είναι άλλη απ' αυτήν που ονειρευόμαστε.

(«Στα δάση», 2, *Συγκατοίκηση με το παρόν*,
Κέδρος, Αθήνα 2011, σ. 22.)

ΤΙΤΟΣ ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ
ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑΣ

Α΄. ΠΟΙΗΜΑΤΑ

- Χωματόδρομος*, Αθήνα, 1954.
Μαθητεία, Πρίσμα, Αθήνα 1963.
Προαιρετική στάση, Ερμής, Αθήνα 1975· *Γνώση*, Αθήνα 1981, 1992.
Ποιήματα I, Θεμέλιο, Αθήνα 1976, 1980, 1996.
Θάλασσα επαγγελίας, Θεμέλιο, Αθήνα 1977, 1980, 1985.
Αντιδικίες, Ύψιλον, Αθήνα 1981, 1983.
Αντικριστοί καθρέφτες, Στιγμή, Αθήνα 1988, 1991.
Παραμορφώσεις, Διάττων, Αθήνα 1989.
Μαθητεία ξανά, Διάττων, Αθήνα 1991.
Η ηδονή των παρατάσεων, Διάττων, Αθήνα 1992· *Κέδρος*, Αθήνα 1998, 2006.
Ποιήματα I, Κέδρος, Αθήνα 1998, 2010.
Ποιήματα II, Κέδρος, Αθήνα 1998.
Ποιήματα III, Κέδρος, Αθήνα 1998.
Η αντίσταση των γεγονότων, Κέδρος, Αθήνα 2000, 2001, 2009.
Η πύλη των λεόντων, Διάττων, Αθήνα 2002.
Ποιήματα IV, Κέδρος, Αθήνα 2007.
Η νέα χάραξη, Κέδρος, Αθήνα 2007, 2008, 2010.
Αυσιμελής πόθος, Καστανιώτης και Διάττων, Αθήνα 2008· *Κίχλη*, Αθήνα 2014.
Το σπίτι, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Σειρά: *Καλώς κείμενα*, αρ. 1, Θεσσαλονίκη 2011.
Συγκατοίκηση με το παρόν, Κέδρος, Αθήνα 2001, 2012.
Σε βρίσκει η ποίηση, Κίχλη, Αθήνα 2012, 2013, 2014.